

Metoda Lipmana a polskie realia szkolne

Autor tekstu: **Aleksandra Bugajak**

W tym artykule pragnę przedstawić jak Metoda Matthew Lipmana mogłaby wpłynąć na ośrodki kształcenia podstawowego dzieci w Polsce (jeśli podejździe się do niej z takim zaangażowaniem jak do nauczania języka polskiego, historii już to innych przedmiotów wykładanych w szkołach podstawowych) oraz dlaczego tak trudno jest przekonać nauczycieli uczących w polskich szkołach do metody Lipmana. Postaram się to udowodnić na podstawie tekstów przedmiotowych oraz doświadczeń własnych. Praca moja składać się będzie z przedstawienia ogólnych założeń programu „Filozofia dla dzieci” i przedstawienia realiów istniejących w polskich szkołach podstawowych oraz pokazania korzyści jakie osiągnęłyby cały system edukacji w Polsce gdyby nauczyciele nie podchodzili tak sceptycznie do tej metody.

Program ten powstał w USA i jest tam praktykowany w tysiącach szkół. Został oparty na cyklu powieści napisanych przez Matthew Lipmana, do powieści dołączone są obszernie podręczniki dzięki którym nawet nauczyciele bez wykształcenia filozoficznego mogą prowadzić lekcje z dziećmi tą metodą. [1]

„Program Lipmana określa się wspólnym mianem filozofowanie z dziećmi. Używa się tu często skrótu P4C (Philosophy for Children). W każdym kraju, w którym wprowadza się program zajęć prowadzonych tą metodą przygotowywane są materiały dydaktyczne dla uczniów i nauczycieli stanowiące punkt wyjścia do filozoficznej rozprawy w klasie. Są one po części przekładami materiałów powstałych w IAPC, po części zaś opracowywane są na nowo, zależnie od kontekstów kulturowo społecznych danego kraju”. [2]

Metoda Lipmana i jej wpływ na umysły młodych ludzi

Już w bardzo młodym wieku ludzie są stawiani przed różnego rodzaju zadaniami, które mają pomóc w rozwoju intelektualnym już to emocjonalnym.

Metoda Lipmana polega na wykształceniu u dzieci umiejętności myślenia [3] za pomocą krótkich opowiadań. Analizując te historie dzieci uczą się krytycznego myślenia oraz formułowania problemów, co jest bardzo istotne na dalszym poziomie edukacji. Niedocenianie tego rodzaju edukacji jest bardzo poważnym problemem szkolnictwa w Polsce. Metoda, którą kierują się zazwyczaj nauczyciele, wymaga od uczniów jedynie biernego uczestnictwa w lekcjach; jest ona krzywdząca dla rozwijającego się umysłu młodego człowieka. Tak najczęściej są prowadzone zajęcia w Szkołach Podstawowych, co powoduje u młodego człowieka zniechęcenie i kompletną negację całego systemu edukacyjnego. Metoda Lipmana przede wszystkim bazuje na wrodzonej dociekliwości i dziecięcej ciekawości świata [4] — tak samo jak Arystoteles dzieci przeżywają zadziwienie światem, który je otacza [5]; i to jest jej podstawową zaletą (dzieci od najmłodszych lat uczą się myślenia o matematyce, historii biologii, nauczyciele nie biorą pod uwagę, by nauczyć ich myślenia o własnych procesach myślowych [6]). Opowiadania Lipmana napisane są językiem potocznym, co sprawia, iż dzieci nie mają problemu ze zrozumieniem czytanego fragmentu tekstu. [7] Tuż po sformułowaniu pytań do przeczytanego opowiadania uczniowie sami inicjują rozmowę na temat tegoż, a osoba animująca zajęcia jest tylko wsparciem, gdy dany problem jest zbyt trudny do sformułowania lub podsumowuje zajęcia, gdy grupa uczniów doszła do konstruktywnych wniosków. Zajęcia mają zazwyczaj jednak formę otwartą i płynnie „przechodzą” od tematu do tematu.

Zalety programu z dociekań filozoficznych

Ważną zaletą tej metody jest również to, iż prowadzący zajęcia nie prowadzi bezowocnego wykładu „ex cathedra”, lecz otwarcie wychodzi z problemem do dzieci stawiając się na równi z nimi, co sprawia, że taki partnerski program dzieci odczytują już na początku jako podwyższenie swojej samooceny, co jest bardzo ważnym elementem otwartej dyskusji. Taka forma zajęć sprawia, że dzieci nie boją się wypowiadać swojego zdania na forum klasy oraz formułować swoich tez i ich bronić. Dzieci uczą się również wysłuchiwać cudzych poglądów i z nimi polemizować, co w konsekwencji uczy tolerancji [8], która jest nieodzownym czynnikiem kontaktów interpersonalnych. Również ułożenie krzesel w kręgu jest ważnym

aspektem tej metody — powoduje to tworzenie atmosfery ułatwiającej wypowiedzenie swoich myśli, gdyż każdy uczestnik dyskusji widzi reakcje współ rozmówców, nie tylko animatora. [9] Prawidłowe przygotowanie nauczyciela do prowadzenia tego typu zajęć jest bardzo ważnym aspektem poprawnego działania tego programu.

Rola nauczyciela w programie i wpływ na młode umysły

Niewykwalifikowany nauczyciel może wyrządzić większą krzywdę niż przyniesie pożytku, pozostawiając nieuzasadniony chaos w umysłach młodych ludzi. Chaos jest czasem pożądany, gdyż młodzi ludzie mogą uświadomić sobie, co jest dla nich istotne i na jakie pytania powinni poszukiwać odpowiedzi [10]. Jednak pozostawienie młodego człowieka bez odpowiedzi na podstawowe pytania może stać się krzywdzące dla jego dalszej drogi „naukowej”. Wykwalifikowany nauczyciel powinien mieć szacunek do swych podopiecznych, co jest podstawowym warunkiem budowania wzajemnego zaufania. [11] Nie może w żadnym wypadku narzucać własnych poglądów dzieciom, gdyż jest to przeciwne etyce nauczycielskiej oraz wpływa krzywdząco na młode umysły. Prowadzący zajęcia powinien stale prowokować uczestników do polemiki, wyrażania własnych sądów i formułowania problemów. Powinien jednak robić to tak, żeby samemu pozostawać w cieniu, to dzieci mają wieść prym w dyskusji i to one mają się wypowiadać, wszyscy uczestnicy tworzą jedną „wspólnotę dociekającą” [12]. Nauczyciel w miarę potrzeby powinien definiować używane pojęcia co prowadzi do ewoluowania terminologii filozoficznej i ubogaca słownik pojęciowy oraz wspomaga dyskusję [13]. Dobrą zachętą do współpracy (wspólnej rozmowy i analizy tekstu) jest odwoływanie się do zainteresowań dzieci. W tym celu nauczyciel powinien formułować pytania do przeczytanego wcześniej tekstu takie jak np. : Co zainteresowało Cię w przeczytanym tekście? Czy zgadzasz się z poglądem przedstawionym w tekście? [14]. Ważne jest także uświadomienie (poprzez odpowiedni sposób moderowania dyskusji) problemów, które nie posiadają ostatecznego rozwiązania. Pomaga to dzieciom odkryć niedoskonałość rozumu ludzkiego, a także mobilizuje je do ciągłej pracy nad sobą, a co za tym idzie doskonalenia się w rozwiązywaniu problemów. Animator prowadzący zajęcia powinien pamiętać , że filozofia nie jest znajomością historii filozofii lecz „stosunkiem człowieka do tego co jest” [15], zwracając na to uwagę powinien pokazywać nowe konstrukty myślowe, które pomogą przybliżyć dziecku otaczający je świat.

Polska szkoła jako miejsce kształcenia i wprowadzania dziecka w społeczeństwo

Pierwszym miejscem, gdzie dziecko dowiaduje się o „funkcjonowaniu w społeczeństwie” jest oczywiście dom rodzinny, w tym miejscu dziecko poprzez obserwacje uczy się podstawowych relacji interpersonalnych. W zależności od tego w jakim środowisku młody człowiek się wychowuje na takim poziomie ma rozwiniętą emocjonalność i inteligencję. Rozpoczynając edukację dzieci są na bardzo różnych poziomach intelektualnych. Z obserwacji wiem, że przez pierwsze trzy lata szkoły podstawowej w Polsce poziom intelektualny dzieci jest uśredniany. Nauczyciele niechętnie wprowadzają jakiegokolwiek urozmaicenia w metodach ograniczając się jedynie do nauki pisania i czytania oraz do podstawowych twierdzeń matematycznych. Używając takiej metody uważają, iż dzieci rozpoczynając „drugi etap” (klasy IV, V, VI) szkoły podstawowej łatwiej przyswoją wykładaną im wiedzę. W ten sposób bezpowrotnie niszczy się indywidualność młodego człowieka oraz tłumi jego wrodzoną ciekawość otaczającego go świata. Z rozmów z dziećmi jakie przeprowadziłam podczas praktyk dydaktycznych w szkole podstawowej wynika, iż uczniowie przyzwyczajeni do takiej metody nie angażują swojego potencjału intelektualnego w pełni, biernie przyjmując wykładaną wiedzę. Natomiast na lekcje, które udało mi się poprowadzić wykorzystując metodę warsztatową, dzieci reagują żywo. Zaskakujące jest to w jaki sposób młody człowiek może przedstawiać i formułować problemy filozoficzne. Już sam widok ucznia który angażuje się w przebieg lekcji i interesuje się przedstawionym tekstem powinien być zachętą dla nauczycieli do wprowadzenia tej metody na swoich lekcjach. Metoda Lipmana dzięki swojej formie, która sprawia, że uczniowie są bardziej otwarci na problemy ułatwia przyswajanie wiadomości nie tylko z zakresu nauk humanistycznych lecz także ścisłych. [16]

Zalety wprowadzania metody Lipmana do szkół polskich

Szkoła jako drugie środowisko w którym dziecko spędza większość swojego wolnego czasu nie tylko powinna skupiać się na tym, by nauczać lecz również wychowywać, a także w miarę możliwości rozwijać dziecko na wszystkich poziomach życia. Filozofia, która stałaby się jednym z przedmiotów w szkole niewątpliwie poszerzyłaby horyzonty myślowe uczniów oraz pomogła w podejmowaniu racjonalnych decyzji, oraz znacznie wzbogaciłaby osobowość uczniów [17]. Dziecięcy umysł trzeba zapisywać potrzebnymi i podstawowymi wiadomościami – ale w tym samym czasie powinno się kształtować umysł dziecka tak, aby było w stanie korzystać z tej wiedzy, umiało wiązać fakty i żeby potrafiło myśleć nie tylko definicjami, ale potrafiło zastosować je do innych dziedzin nauki, czyli myśleć interdyscyplinarnie. Metoda Lipmana właśnie w ten sposób przygotowuje umysł dziecka do „przyjmowania” wiedzy. Przygotowuje grunt pod dalsze zdobywanie wiedzy. Wprowadzenie programu „Filozofowanie z dziećmi” do szkół podstawowych wpłynęłoby pozytywnie nie tylko na „formę intelektualną” uczniów, lecz także wspomogłoby całą oświatę w Polsce.

Szkoła jako instytucja publiczna

Problemem przed którym stoi współczesna szkoła jest to, że z jednej strony wymaga się spojrzenia indywidualnego na ucznia oraz dbanie o rozwój emocjonalny oraz intelektualny, a z drugiej strony szkoła jest instytucją publiczną, która podlega pod urzędową kontrolę wymuszającą ustalone wcześniej kryteria. [18] Szkoła zatem „jest rozdarta” pomiędzy wiedzą a indywidualnym podejściem do ucznia. Program „Filozofia dla dzieci” nie rozwiązuje tego problemu, lecz modele zajęć, które proponuje, synchronizują nastawienie na ucznia i nastawienie na wiedzę. [19]

Podsumowanie i wnioski

Moim zdaniem metoda Lipmana powinna być wykorzystywana jak najczęściej na lekcjach w polskich szkołach:

- Potencjał, który drzemie w umysłach młodych ludzi powinien być aktywowany jak najczęściej i jak najwcześniej, gdyż wpływa to na późniejsze podejście do świata a także na kontakty interpersonalne.

- Dzięki metodzie warsztatowej lekcja historii czy języka polskiego może okazać się fascynującym dialogiem z którego dzieci wyniosą więcej niż ze zwykłego wykładu.

- Dzięki tej metodzie łatwiej wyłonić spośród klasy pasjonatów danej dziedziny i indywidualnie kierować rozwojem intelektualnym danego ucznia (rozwijać zainteresowania)

Wprowadzenie tej metody do polskich szkół wymaga sztabu doskonale wykwalifikowanych nauczycieli, dlatego też ważne jest propagowanie jej wśród nauczycieli, którzy chcą używać metod niekonwencjonalnych w swojej pracy oraz uświadamianie absolwentów kierunku filozoficznego, którzy chcą pracować z dziećmi jak ważny jest umysł młodego człowieka. [20] Ważnym aspektem jest również uświadamianie nauczycielom zalet tej metody, organizowanie jak najwięcej kursów przedstawiających „działanie” programu Lipmana oraz podstawowych zabiegów dydaktycznych potrzebnych do przeprowadzania zajęć tą metodą. Jestem przekonana, że gdyby przedstawić tę metodę prawdziwemu pedagogowi, któremu zależy na wielopoziomowym rozwoju dziecka nie zawahałby się wprowadzić jej do swojego sposobu prowadzenia zajęć. Dlatego metoda ta powinna być wykorzystywana jak najczęściej w polskich szkołach.

Zobacz także te strony:

[Sposób na Sokratesa](#)

Przypisy:

[1] Por. "Filozofia dla dzieci" Robert Piłat str. 40.

[2] HISTORIA. Informacja przygotowana przez Hannę Diduszkę prezesa [Stowarzyszenia Edukacji Filozoficznej "Phronesis"](#).

- [3] Por. Witold Kołodziejczyk "Filozofia dla dzieci"-ciąg dalszy str. 46.
- [4] Ibidem str. 47
- [5] Por. "Filozofowanie z dziećmi" M. Lipmana jako program etyki dla szkół podstawowych" Robert Piłat "Etyka" 1993, nr 26 str. 135.
- [6] Por. "Indoktrynacja a filozofia dla dzieci" Patrick Costello str. 295.
- [7] Por. "Filozofia dla dzieci" Robert Piłat str. 41.
- [8] Por. "Filozofowanie na lekcjach języka polskiego" Hanna Diduszko str. 38.
- [9] Por. "Filozofia dla dzieci" B. Elwich, A. Kagodzka, R. Piłat, Część III "Metodyka programu 'Filozofia dla dzieci'" str. 7.
- [10] Por. "Mały Sokrates pyta", wywiad z Robertem Piłatem, propagatorem szkolnego programu "Filozofia dla dzieci", rozmawiała Justyna Kowalska, str. 8.
- [11] Por. "Filozofia dla dzieci" B. Elwich, A. Kagodzka, R. Piłat Część III, Metodyka programu 'Filozofia dla dzieci', 'Rola nauczyciela na zajęciach filozofowania', str. 10.
- [12] "Filozofia dla dzieci" B. Elwich, A. Kagodzka, R. Piłat Część III "Metodyka programu ' Filozofia dla dzieci' 'Rola nauczyciela na zajęciach filozofowania' str. 9.
- [13] Por. "Filozofia dla dzieci" B. Elwich, A. Kagodzka, R. Piłat Część III "Metodyka programu ' Filozofia dla dzieci' 'Rola nauczyciela na zajęciach filozofowania' str. 11.
- [14] Por. "Filozofia dla dzieci" B. Elwich, A. Kagodzka, R. Piłat Część III "Metodyka programu ' Filozofia dla dzieci' 'Rola nauczyciela na zajęciach filozofowania' str. 8.
- [15] Por. "Filozofowanie z dziećmi" Matthew Lipman "Przegląd Powszechny" 2`92 str. 305.
- [16] Por. "O filozofowaniu z dziećmi w pewnej polskiej szkole" Grażyna Tworkiewicz-Bieniaś str. 13.
- [17] Por. "Jak się w Europie naucza dzieci filozofii?" Jan de Bruijn "Edukacja Filozoficzna" Vol. 15, 1993 str. 134.
- [18] Por. "Filozofia dla dzieci" B. Elwich, A. Kagodzka, R. Piłat Część IV "Metodyka programu 'Kształcenie myślenia, szkoła i społeczeństwo' str. 20.
- [19] Ibidem str. 20.
- [20] Zaczerpnięte z wykładu prof. dr hab. Adama Groblera pt.: "Funkcje edukacji filozoficznej" Kraków 24.11.2005.

Aleksandra Bugajak

Absolwentka filozofii na Uniwersytecie Łódzkim. Pisała pracę pt. "Wiara a rozum. Polemika między Piotrem Abelardem a św. Bernardem z Clairvaux"

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 20-02-2008 Ostatnia zmiana: 20-02-2008)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,5744) (http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,5744)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty

JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl